

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ

PROF. DR. BELKIS DİNÇOL ONURUNA

BİLDİRİ ÖZETLERİ

ARKEOLOJİK KAZI VE
ARAŞTIRMALAR TOPLANTISI

17

16 - 18 MAYIS 2018

Fen Fakültesi | Ord. Prof. Dr. Cemil Bilsel Konferans Salonu | Vezneciler

arksempozyum.edebiyat.istanbul.edu.tr

Düzenleme Kurulu

Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Yurtsever Beyazıt

Araş. Gör. Fatma Nihal Köseoğlu

Doç. Dr. Aşkım Özdizbay

Dr. Öğr. Üyesi Emre Güldoğan

Araş. Gör. Fatih Mehmet Çongur

Araş. Gör. Yasin Gökhan Çakan

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ

ARKEOLOJİK KAZI VE ARAŞTIRMALAR
TOPLANTISI – 17

Prof. Dr. Belkıs Dinçol Onuruna

16-18 Mayıs 2018

BİLDİRİ ÖZETLERİ

Fen Fakültesi

Ord. Prof. Dr. Cemil Bilsel Konferans Salonu

Vezneciler, İstanbul/Türkiye

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı-17

Bildiri Özetleri

Hacılar Büyük Höyük Kazı ve Onarım Çalışmaları – 2017 <i>Gülsün Umurtak</i>	1
21. Yüzyıl Anadolu Hiyeroglif Yazılı Çalışmalara Genel Bir Bakış <i>Hasan Peker</i>	3
Güvercinkaya 2017 Kazısı <i>Sevil Gülçur</i>	4
Aşıklı 2017 <i>Mihriban Özbaşaran, Sera Yelözer, Fatma Kalkan</i>	5
Tarihöncesinde Mekân Kullanımı, Kullanım Döngüleri ve Mekansal Organizasyon: Aşıklı Höyük Örneği <i>Fatma Kalkan</i>	6
Yerleşik Yaşama Geçiş, Aksaray İli Yüzey Araştırması 2017 <i>Nurcan Kayacan</i>	7
MÖ 7. Binyıl Sonu – 6. Binyıl Başında Tepecik-Çiftlik <i>Yasin Gökhan Çakan</i>	8
2017 Yılı Niğde Tarihöncesi Yüzey Araştırmaları <i>Semra Balcı</i>	9
Orta Torosların Tarihöncesi Dönemlere ait Kaya Resimli Mağaraları: Arslanlı ve Doğu Sandal Mağaraları, Erdemli / Mersin <i>Orkun Hamza Kayci</i>	10
Manyas Gölü Doğu Kesim Neolitik Dönem Araştırmaları- 2017 <i>Eylem Özdoğan</i>	12
İstYA Projesi 2017: Büyükçekmece II <i>Emre Güldoğan</i>	13
2017 Yılı Aktopraklık Höyük Kazıları <i>Necmi Karul</i>	14
Aşağı Pınar 2017 <i>Eylem Özdoğan</i>	15

Yukarı Dicle Havzası Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Fırlatma Uçlarının DeneySEL Çalışması <i>Okan Dođuhan Aslaner</i>	16
İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesi 2017 Yılı Belgeleme ve Konservasyon Çalışmaları <i>Ufuk Kocabaş, Namık Kılıç, Işıl Özsait-Kocabaş, Evren Türkmenoğlu, Taner Güler, Gökçe Gökçay-Kılıç, Hakan Kahraman</i>	17
Bademağacı İlk Tunç Çağı Çanak Çömleđi <i>Fatih Mehmet Çongur</i>	19
Demir Çağ Anadolu'sunda Ateş Kültü: Antik Kaynaklar ve Arkeolojik Bulgular <i>Ebru Kiras</i>	21
Van-Hakkari Dağlık Bölgesi Kaya Resimleri <i>Hale Tümer</i>	22
MÖ İkinci Binyılda Lawazantiya Kentinin Tarihi ve Tarihi Coğrafyası <i>Tolga Pelvanoğlu</i>	23
Boğazköy-Hattuşa Son Dönem Araştırmaları <i>Metin Alparşlan, Andreas Schachner</i>	24
Hititler Dönemi'nde Anadolu'da Ticari ve Askeri Yollar <i>Meltem Doğan-Alparşlan</i>	25
İzmir İli Nif Dağı Kazısı – 2017 <i>Müjde Peker</i>	26
Anadolu'da Çift Baltalı Tanrılar, Phrygia, Lydia, Ionia, Karia, Lykia ve Pisidia Kaynaklı Taş Eserler Üzerine Bir İnceleme <i>Banu Büyükgün</i>	27
Roma'nın Anadolu'daki Doğu Sınırı: Karargâhlar, Köprüler ve Yol Ağlarının Arkeolojik Açıdan İncelenmesi <i>Dicle Kaya</i>	29
2017 Yılı Daskyleion Kazısı <i>Sedef Çokay Kepçe</i>	30
Karkamış Kazılarında Bulunan Sikkeler (2011-2017) <i>Aliye Erol Özdizbay</i>	31
Van-Tuşpa Kazıları 2017 <i>Erkan Konyar</i>	32
Dağlık Kilikia 2017: Yeni Yerleşimler, Yeni Yazıtlar <i>Hamdi Şahin</i>	33

Hacılar Büyük Höyük Kazı ve Onarım Çalışmaları – 2017

Gülsün Umurtak

Burdur Göller Bölgesi'nde, tarihöncesi dönemlere ait ilk araştırmalar İngiliz bilim adamı James Mellaart tarafından 1957-1960 yılları arasında, Burdur il merkezinin 27 km. güneybatısında, Hacılar Köyü'nün sınırları içinde yer alan Hacılar Höyüğü'nün kazılması ile başlamış ancak kazılarda, kapsamlı sonuçlar alınmadan, dört yıl gibi kısa bir sürede çalışmalara son verilmişti.

Hacılar Kazıları'nın son bulmasından uzun zaman sonra, 1976 yılında aynı bölgede Prof. Dr. Refik Duru tarafından İstanbul Üniversitesi adına başlatılan ve bizim de tüm aşamalarında yer aldığımız 'Burdur ve Çevresi Tarihöncesi Kültürlerini Araştırma Projesi' kapsamında, Kuruçay (1978-1988), Hacılar Nekropolünü Arama Çalışmaları (1985-1986), Höyücek (1989-1992) ve bölgenin hemen güneyinde, bugün Antalya İli sınırları içinde kalan Bademağacı Höyüğü Kazıları (1993-2010) ile hayata geçirilmiş, bu çalışmalar sonunda Burdur ve yakın çevresi, Anadolu tarihöncesi dönemleri uygarlıklarının en iyi bilindiği bölgelerden biri hatta başlıcası durumuna gelmiştir. 2011'de Prof. Dr. Refik Duru (Onursal Başkan) ile birlikte yönetimimizde başlayan Hacılar Büyük Höyük Kazıları sözkonusu uzun soluklu projenin son basamağıdır.

Hacılar Büyük Höyük, daha önceleri kazı yapılan Hacılar'ın yaklaşık 400 m. kadar kuzeyinde, oval tabanlı, yaklaşık boyutları 280 m x 240 m olan bir yerleşme yeridir. Yerleşmede bugüne kadar, İlk Tunç Çağı I olarak tanımlanan MÖ 3. Binyıl başlarına tarihlenen bir yerleşmeye ait "testere dişi" şeklinde kırılmalarla kuzey-güney doğrultusunda gelişen, çok ustalıklı inşa edilmiş bir savunma sistemi açığa çıkartılmıştır. Sözkonusu sisteminin bugüne kadar 38 mekânı ile bunların arasında kente giriş kapısı /Batı Kapısı kazılmıştır. Bu kesimde batı sınırı oluşturan dış duvarlar 1.50 -1.60 m kalınlıkta, orta boy taşlardan örülmüş olup, yüksekliği yer yer 2 m'yi bulmaktadır. Savunma sisteminin duvarlarının üst kısmının kesiminin ise kerpiçle örüldüğü görülmektedir. Sur sistemini oluşturan, ortalama 3.85 x 6.10, 4.5 x 5.5, 3.60 x 5.00 m boyutlarındaki mekânların (kazamat) kapıları doğu yöndeki avlulara açılmaktadır. Mekânların tabanlarında toprak iyice bastırılmış ve düzleştirilmiş, bazılarında orta kesimde at nalı şeklinde birer ocak, bazılarında ise genelde güney duvara bitişik küp koymaya yarayan taş döşeme üstü kerpiç destek / yükselticiler görülmektedir. Küplerin içinde ve mekânların tabanı üzerine dağılmış çok sayıda pişmiş toprak tabak, çanak, testi, çömlek ve küp ile yanmış tahıl, meyva ve yanmış ahşap kalıntılarına rastlanmıştır. Bu durum, mekânların savunma sistemi içinde aynı zamanda konut olarak kullanıldığını göstermektedir.

Höyükteki İTÇ I mimarisinin genel görünümü, Anadolu Yaylası'nda şimdiye kadar kazılmış hiçbir yerleşmenin mimarlığı ile ilgisi olmayan, “testere dişi” şeklinde girinti ve çıkıntılarla daire şeklinde gelişerek çevresini saracağı bir yerleşmeyi korumak için yapılmış bir savunma sistemi şeklindedir. İTÇ I'in evleri, yönetici sınıfların ikametgâhı (residans / saray), tapınak vs. gibi yapılarıyla bu yerleşme yukarıda tanıtılan olağanüstü güçlü bir savunma sistemi ile korunmaya alınacak kadar zengin bir kent olmalıydı. Sur sistemine bağlı konutlarda bulunan çanak çömleğin genellikle gri ve tek renkli/bezemesiz olduğu görülür. Çanak çömleğin kalitesi ve çeşitliliği ile aynı tabakalara ait mermer ve çok sayıda pişmiş toprak idol, taş ve pişmiş toprak damga mühür ve maden hançerler, iğneler burada zengin ve gelişkin bir İTÇ yerleşmesi olduğunu göstermektedir. Yanmış tahıl kalıntılarından yapılan C14 analizleri kentte MÖ 3100-2980 tarihlerini içine alan bir süreçte yaşandığını göstermektedir.

21. Yüzyıl Anadolu Hiyeroglif Yazılı Çalışmalara Genel Bir Bakış

Hasan Peker

Anadolu Hiyeroglif Yazısı (daha önceleri Hitit Hiyeroglifi ya da Luvî Hiyeroglifi olarak da adlandırılmıştır) Hitit Devleti'nin kuruluşundan sonra muhtemelen Hattusa'da (Çorum-Boğazkale) bir grup katip tarafından icad edilmiştir. MÖ. yak. 16 yy'dan MÖ. 6. yy'a kadar, Hitit İmparatorluğu ve Geç Hitit Krallıklarında, mühür, mühür baskıları, doğal kaya yüzeyleri, kireç taşı ya da bazalt stel ve ortostatlar, kurşun levhalar, tunç ve gümüş metal objeler (rhyton, kâse vb.) pişmiş toprak kaplar, silahlar, müzik aletleri, taş kaseler ve heykeller üzerinde karşımıza çıkan Anadolu Hiyeroglif Yazısı ile Anadolu, Hurri, Hitit ve Semitik şahıs ve tanrı adları yazılmış olmakla birlikte, bu yazının uygulandığı dil Luvicenin lehçelerinden birisidir. MÖ. 16. yy'da özel adlar ve mesleklerin yazılmasıyla başlayan süreç, MÖ. 13. yy'da görece uzun yazıtların ortaya çıkmasıyla devam etmiştir. Hitit İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra Hitit çivi yazısı ortadan kalkmış ancak Geç Hitit Krallıkları'nın baskın yazı sistemi olarak Anadolu Hiyeroglif Yazısı varlığını sürdürmüştür.

Bu sunumda başkanlığını Bolonya Üniversitesi'nden Prof. Dr. Nicolò Marchetti, başkan yardımcılığını İstanbul Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hasan Peker'in yürüttüğü, 2011 başlayan Türk-İtalyan Karkamış Kazılarının buluntuları yanısıra, ARSUZ 1-2, ADANA 1, SİLSİLE 2, TELL TAYINAT 4, MARAŞ 16 ve MARAŞ 17 yazıtları gibi 21. yüzyılda bilim dünyasına yeni tanıtılan Anadolu Hiyeroglif Yazılı belgelerin Eski Yakınoğu çalışmalarına katkıları üzerine genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Ayrıca gerçekliği-varlığı sorgulanmadan, bilimsel tartışmalara konu edilmek üzere ön yayını yapılan, üretildiği dönemdeki (muhtemelen 1971-1973) Anadolu Hiyeroglif Yazısı ve Luvice sahasında bilgilerimizdeki eksikliklerden kaynaklanan hatalarla dolu olan 'Beyköy Kopyası' ele alınacaktır. Hitit-Luvî çalışmalarının uzmanı olduğunu düşünen ve onları destekleyen kişilerin bu büyük sahtekarlığının yaygınlaşmasının ve disiplinin güvenilirliğine gölge düşürmelerinin karşısında basit bir bilimsel savunma yapılacaktır.

Güvercinkayası 2017 Kazısı

Sevil Gülçur

Güvercinkayası (Çatalsu, Gülağaç – Aksaray) arazi çalışmaları 2017 Eylül ayında sonlandırılmıştır. 1996 yılında başlatılan çalışmalar, her yıl yaz aylarında kesintisiz sürdürülmüştür. Bu kaya üzeri yerleşmesinde üç Ana tabaka saptanmıştır. Bir öncü evrenin ardından gelen I-II. Tabakalar Orta Kalkolitik Döneme tarihlenmektedir (Düzeltilmiş C14 M.Ö. 5200-2810). II. Tabakanın üstüne kurulan III.yerleşme, Geç Kalkolitik dönemi yansıtmakta ve Geç/Post Obeyd kültürünü taşıyan yabancı bir topluluğa aittir. Elde edilen verilerin ışığında kurulan bu yeni yerleşmenin bir ticaret kolonisi niteliği taşıdığı anlaşılmıştır.

Güvercinkayası'nın taş mimarili I-II. Ana tabakaları yapı adaları içinde, bitişik düzende önceden planlanarak hayata geçirilmiş mimari planıyla göze çarpamaktadır. Yerleşme giderek içine kapanmış ve kayalığın zirve düzlüğünü kuzeyden kapatan, iki kuleyle berkitilmiş bir sur duvarıyla aşağı ve yukarı yerleşme olarak ikiye ayrılmıştır.

4

Sur duvarının ardına gizlenmiş bir dizi yapı, yerleşmenin en büyük ve depolama kapasiteleri yüksek en varsıl konutlarıdır. Bu konutlar büyük bir yangınla sonlanmıştır.

2017 yılı çalışmalarında sur duvarı ve 2007 yılında kazı alanında inşa edilen deneysel Güvercinkayası konutu basit onarım yöntemiyle sağlamlaştırılmıştır. Bundan sonra depo çalışmalarının yanısıra, elden geldiğince, belirli zamanlarda kazı alanın geziye açık alanları temizlenecek ve sağlamlaştırılmış yapıları denetlenecektir. Unutulmaması gereken, Mamasun barajının su tutma alanı içinde bulunan yerleşmenin büyük bir bölümü su erozyonuna açık olduğudur.

2018 çalışmalarının hedefinde depo çalışmalarının yanısıra Demirci Kasabasında bulunan kazı evi bahçesinde kurulan, üç Güvercinkayası konutundan oluşan açık hava müzesinin taşınabilir sergileme elemanları tamamlanarak ziyarete açılması bulunmaktadır.

Aşıklı 2017

Mihriban Özbaşaran, Sera Yelözer, Fatma Kalkan

Avcı-toplayıcı, hareketli yaşam tarzından kalıcı ve sürekli yerleşik yaşama geçiş süreci, insan topluluklarının ve aynı zamanda hayvan ve bitki toplulukları ile doğal çevrenin bütününe ekonomik, ekolojik, sosyo-kültürel, bilişsel ve davranışsal dönüşümler geçirdiği bir zaman dilimidir. Neolitik Dönem adı verilen bu süreç, Güneybatı Asya'nın geniş coğrafyasına yayılmış farklı yerleşmeler arasındaki etkileşim ve benzerlikler ile genel bir karakteristiğe sahip olsa da, yeni yaşam biçiminin iç dinamikleri bölgeler ve topluluklar özelinde değişkenlik gösterir. Bugün gelinen noktada, birçok araştırma yerleşmelerin özgün kimliklerini anlamaya ve Neolitikleşme sürecini bölge ve yerleşme ölçeğinde ele almaya çalışmaktadır.

Yerleşik ve üretici yaşama geçişin, Güneybatı Asya coğrafyasının geri kalanından farklı yaşandığı bölgelerden biri olan Orta Anadolu platosunun doğusunda, Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin batısında yer alan Aşıklı Höyük, avcı-toplayıcı bir topluluğun MÖ 9. bin yıl ortalarından, 8. bin yılın son üç yüzyılına dek (MÖ kal. 8350-7300) kesintisiz şekilde yaşadığı bir Akeramik Neolitik Dönem yerleşmesidir. 30 yıla yakındır sürmekte olan kazı ve araştırma çalışmaları, bölgedeki ilk yerleşiklik sürecini ve Aşıklı sakinlerinin yüzyıllar boyunca bir arada sürdürdükleri yaşamın dinamiklerini anlamaya odaklanır. Bu bağlamda Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi, antropoloji, arkeobotanik, arkeozooloji, antik DNA, izotop, fitolit, mikromorfoloji, toprak kimyası, jeomorfoloji, yontmataş, sürtmetaş ve kemik alet teknolojileri, mimari gibi farklı uzmanlık alanlarının benzer sorulara bir arada cevap aradığı çok disiplinli bir araştırma projesi olma özelliği taşır.

Toprağa yarı gömük, oval planlı, duvarları güneşte kurutulmuş kerpiç bloklar ile örülmüş barınaklarda yaşayan ilk Aşıklılılar, besin hazırlığı, pişirme, alet yapımı gibi çeşitli günlük aktivitelerini ise açık ışık alanlarında sürdürür. Tüketilen besinler, geniş ölçekli hayvan avına ve aynı zamanda tahıl yetiştiriciliği, bitki ve meyve/yemiş toplayıcılığına dayalıdır. Yanı sıra, Aşıklı sakinlerinin ilk yerleşiklik aşamasından itibaren küçük ölçekli hayvancılık ve tarım faaliyetlerine dair de bilgi birikimine sahip olduğu söylenebilir. MÖ 8. bin yıla doğru yerleşmede belirgin ancak yavaş ve aşamalı değişimler yaşanır. Bu değişimler, topluluğun iç dinamiklerindeki dönüşümlerin yansımalarıdır. Çalışmalar, Aşıklı topluluğunun yüzyıllar içerisinde besin ekonomisinde, yerleşim düzeninde, teknolojide, ölü gömme uygulamalarında ve sosyal organizasyon biçimlerinde geçirdikleri dönüşümleri aşamaları ile birlikte okuyabilmemizi sağlamaktadır. Bu bildiride, Aşıklı'nın ilk yerleşiklik evrelerinin ve iskan süreci boyunca yaşanan değişim ve devamlılıkların anlaşılmasına odaklanan 2017 yılı araştırma sezonu çalışmaları sunulacaktır.

Tarihöncesinde Mekan Kullanımı, Kullanım Döngüleri ve Mekansal Organizasyon: Aşıklı Höyük Örneği

Fatma Kalkan

İnsanlık tarihindeki en önemli dönüşümlerden biri olan avcı toplayıcı göçer yaşamdan yerleşik yaşama geçişle birlikte insanın mekanla olan ilişkisi de değişir ve dönüşür. Bu ilişkide, mekanın üreticisi ve kullanıcısı olarak insan, mekanı kendi ihtiyaçları, tercihleri, beğenileri doğrultusunda biçimlendirmiş, dönüştürmüş ve bu uzun erimli süreç içerisinde kendisi de sosyal, davranışsal, bilişsel dönüşümler yaşamıştır. İnsan-mekan arasındaki bu çok boyutlu etkileşimden hareketle, tarihöncesi dönemlerde mekan kullanımını anlamak, toplulukların en küçük ve karmaşık sosyal birimi olan hane sakinlerinin davranış biçimlerini anlamayı ve buradan çıkarımla topluluğun kimliği hakkında bilgi edinebilmeyi mümkün kılar. Bu etkileşimi anlamak adına gerçekleştirilen çalışmalar, sıklıkla mimarlık tarihi, buluntu dağılımları, arkeobotanik, arkeozolojik ve yontma taş analizlerine ve bunların bir arada değerlendirildiği yaklaşımlara odaklanmıştır. Geleneksel yöntemlerle ulaşılamayan mikro ölçekteki kalıntıların toprak kimyası ve toprak mikromorfolojisi gibi, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren arkeoloji dünyasında kullanımı ivme kazanan çeşitli jeoarkeolojik/jeokimyasal analizlerle desteklendiği çalışmaların ise Türkiye’de yeni yeni yaygınlaşmaya başladığı söylenebilir.

Bu çalışmada, Orta Anadolu’nun doğusunda, Volkanik Kapadokya Bölgesi’nin batısında yer alan ve Akeramik Neolitik Dönem’e tarihlenen Aşıklı Höyük yerleşmesinde gerçekleştirilen toprak kimyası analizlerine dair sonuçlar sunulacaktır. Elde edilen sonuçlar, topluluğun inşa ettiği, barındığı, günlük faaliyetlerini sürdürdüğü mekanların tabanlarında ne tür aktivitelerin gerçekleştirildiğine dair veri sunar. Analizler aracılığıyla tespit edilebilen faaliyet alanları arasında; besin hazırlama, depolama, odun/bitki külü içeriği ve *in situ* yakma ile ilişkili alanlar ve hayvanların (koyun/keçi) tutulduğu alanlar yer alır. Bu bağlamda çalışma, mekanların nasıl organize edildiği, iç ve dış mekan kullanımı ve kullanım döngülerinin zaman ve mekan bağlamında tartışılmasına dayalı olarak mekan kullanımının bütüncül bir okumasını içerir.

Yerleşik Yaşama Geçiş, Aksaray İli Yüzey Araştırması 2017

Nurcan Kayacan

Aksaray İli Sistemik Yüzey Araştırması, avcı toplayıcı göçer yaşamdan, ilk kalıcı köy yaşantısına geçiş sürecinde, bölgedeki toplulukların varlığının ortaya koyulmasını ve bu süreçte yaşanan sosyal ve kültürel değişimleri konu almaktadır.

2016 yılında başlayan yüzey araştırması ile iki temel sorunsalın cevaplandırılması hedeflenmiştir. Batı Kapadokya’da ilk yerleşikliğe geçiş, bölgede kazısı yapılmış tek yerleşme olan Aşıklı Höyük’ten bilinir. Bu geçiş sürecinin, bölgede farklı ya da benzer deneyimlerle mi gerçekleştiği, ancak aynı süreçteki diğer toplulukların da araştırılması ile anlaşılabilir. Bu soruna yönelik olarak birinci hedefimiz, bölgede ilk yerleşikliğe geçiş sürecinin birden fazla yerleşme ile ele alınabilmesine olanak sağlayacak yeni yerleşmelerin keşfedilmesidir.

Kapadokya’da Göllüdağ ve Nenezi Dağ’da bulunan obsidiyen rezervlerinin günümüzden yaklaşık 14.000 yıl önce Levant’ta bulunan konar-göçer Geç Natuf toplulukları tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Bu durum, araştırmacılara dolaylı olarak bölgede gezgin avcı-toplayıcıların varlığını gösterir. Ancak bölgenin, bahsi geçen Geç Natuf (Epipaleolitik) toplulukların çağdaşı olan gezgin yerel topluluklarca kullanımına dair yeterince veri bulunmamaktadır. Bu bağlamda, bir diğer sorunsalımız, bölgede yerleşik yaşama geçiş sürecinden önceki göçer-yarı göçer topluluklara ait kısa süreli konaklama alanları ve mevsimlik kamp yerlerinin ve dolayısıyla bölgede Epipaleolitik yaşam biçiminin tanımlanmasıdır.

Bu bildiri, iki yıldır sürmekte olan araştırmalarla saptanan, bölgenin ilk yerleşikleri ve gezgin topluluklarına ait arkeolojik alanlar ve yaşam biçimlerine ait veriler sunulacaktır.

MÖ 7. Binyıl Sonu-6. Binyıl Başında Tepecik-Çiftlik

Yasin Gökhan Çakan

Tepecik-Çiftlik, Orta Anadolu’da, Niğde İli’nin Çiftlik İlçesi sınırları içinde bulunan bir höyüktür. 18 yıldır aralıksız olarak sürdürülen kazı ve araştırmalar sonucunda höyüğün MÖ 7. binyılın başlarından 6. binyılın başlarına dek kesintisiz olarak iskân gördüğü anlaşılmıştır. Halen ana toprağa ulaşılammış olması insanların buraya MÖ 7. binyıldan daha daha erken dönemlerde yerleşmiş olduklarını göstermektedir. Höyüğün bu yapısı, Neolitik dönem başlarından MÖ 6. binin ilk yarısı içerisine kadar uzanan bir zaman diliminde kültürel özellikleri, yaşam biçimi ve geçim ekonomilerindeki değişimleri daha ayrıntılı anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Höyükte 2017 yılı çalışmaları kapsamında kazı alanının batı kesiminde MÖ 7. binyılın ikinci yarısı ile 6. binyılın ilk çeyreğini kapsayan Son Neolitik ve İlk Kalkolitik döneme ait 2-3 ve 4. tabakalarda çalışılmıştır. 2013 yılında höyüğün batı kesiminde 2. tabakayı anlamaya yönelik başlatılan çalışmalar bu yıl itibariyle büyük ölçüde sona ermiştir. Bu çalışmalar sonucunda 2. tabakayla ilgili stratigrafik sorunlar çözüme kavuşmuş, İlk Kalkolitik’e ait yapı kalıntıları ve çok sayıda buluntu gün yüzüne çıkarılmıştır. Bunların yanı sıra 3. ve 4. tabakanın farklı evrelerine ait dolgulara da ulaşılmıştır.

Bu bildiri, 2013 yılından bu yana höyüğün üst tabakalarında yoğunlaşan çalışmaların sonuçları ile birlikte 2017 yılı çalışmalarını da içeren bir özet niteliğindedir. Bildiri kapsamında kazı çalışmalarının yanı sıra diğer disiplinlerle birlikte yürütülen araştırmalar ve bu araştırmalardan elde edilen sonuçlara da kısaca değinilecektir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı- 17
Prof. Dr. Belkıs Dinçol Onuruna

2017 Yılı Niğde Tarihöncesi Yüzey Araştırmaları

Semra Balcı

2017 yılında dördüncüsünün gerçekleştirildiği Niğde İli yüzey araştırmaları, Gümüşler Kasabası'nın doğusundaki alanda (Aktaş, Yeşilova, Uluğağaç ve Özyurt kasabalarının bulunduğu kesimde) yürütülmüştür. Toplam 17 km² alan sistemli bir biçimde taranmış, 16 buluntu yeri saptanmıştır. Bu yıl dolaştığımız alanda yerleşme olarak tanımlayabileceğimiz kültür dolgusuna sahip herhangi bir buluntu tanımlanmamıştır. Yoğun olarak buluntunun olduğu alanlar kısa süre ile yerleşilmiş alan izlenimi vermektedir. Yoğun olarak bulunan obsidiyen buluntuların genel teknik özelliklerine bakarak özellikle Çanak Çömleksiz Neolitik dönem insanların dolaşım alanı olarak yorumlayabiliriz.

Orta Torosların Tarihöncesi Dönemlere ait Kaya Resimli Mağaraları: Arslanlı ve Doğu Sandal Mağaraları, Erdemli / Mersin

Orkun Hamza Kayci

Taşeli Platosundan Binboğa Dağları'na kadar uzanan, içerisinde Bolkar ve Aladağlar gibi büyük dağ sıralarını barındıran Orta Toroslar Bölgesinde, tarihöncesi dönemlere ait veriler, yok denecek kadar azdır. Halbuki Orta Toroslar, Anadolu'da en yoğun Paleolitik Dönem merkezlerinin bulunduğu Antalya ve Antakya İllerinin ortasında yer almasına rağmen, tarihöncesi dönemlere yönelik araştırma eksikliğinden dolayı var olan bilinmezlik süreci, günümüzde de devam etmektedir. Bu bilinmezlik Neolitik Dönem için de geçerlidir. Bölgeye komşu olan Orta Anadolu, Güney Doğu Anadolu, Kuzey Levant ve Kıbrıs kültür bölgelerinde de gerçekleştirilen araştırmalarla, Neolitik Dönem, tüm aşamaları ile birlikte izlenebilmektedir. Fakat bu bölgelerin birleşim noktasında yer alan Orta Toroslar'da ise bu dönem ile ilgili bilgilerimiz sınırlı bir düzeydedir ve sadece Mersin Yumuktepe Höyüğü'nden bilinir. Bununla birlikte kaya resimleri, duvar resimleri ve çeşitli buluntular üzerinden bildiğimiz tarihöncesi dönemlere ait sembolizma, tüm Toros Dağ silsilesi boyunca yoğunluk gösterir. Batıda Latmos Dağlarından doğuda Tırşın Yaylası'na kadar bu sembolizmayı görebilmek mümkündür. Özellikle Neolitik Dönem sembolizması, 1960'lı yıllarda Orta Toroslara yakın konumu ile sadece Çatalhöyük'ten bilinmekteydi. Sonraki yıllarda yapılan araştırmalar ile birlikte, özellikle Güneydoğu Anadolu Torosların eteklerinde konumlanmış olan Nevalı Çori, Göbeklitepe, Körtik Tepe gibi yerleşmelerde, Neolitik Döneme ait çok yoğun bir sembolizma ile karşılaşıldı. Çoğunluğu kurtarma kazılarında beliren bu sembolizmanın ileriki yıllarda da yapılacak çalışmalarla sayıca çok fazla artacağı şüphe duyulmayacak bir gerçeklik olacaktır.

Toros Dağ sırasında söz edilen sembolizmanın kırmızı boya ile yapılmış yeni örnekleri, son yıllarda Orta Toroslar Bölgesi'nde, Mersin İl sınırlarındaki mağaralarda keşfedilmiştir. İlk olarak 2012 yılında Mersin Gülnar İlçesi Alakapı / Akyapı mağarasında, Neolitik Dönem sembolizmasından çok iyi bilinen, çizgisel olarak yapılmış stilize insan figüründen 10 adet kadar bulunmuştur. 2015 yılında, Mersin'in Erdemli İlçesi'nin Arslanlı Köy sınırlarında, Alata Vadisi içerisinde yer alan bir mağarada da kırmızı boya kullanılarak yapılmış kaya resimleri bulunmuştur. Günümüze kadar korunmuş figürler arasında yoğunlukla insan ve hayvan figürleri yer alır. Ucu kıvrık "T" harfi biçiminde çok boynuzlu bir başlığa sahip insan figürü, Latmos Dağları'nda bulunan örnekler ile benzerlik gösterir. Bunun yanında mağarada keçi, geyik ve geometrik figürler de yer alır.

2016 yılında Erdemli İlçesi, Doğu Sandal Köyü, Sandal Vadisi'nde yer alan bir mağaralarda, kırmızı boya ile yapılmış çok sayıda el figürleri bulunmuştur. Daha çok kaya oyuğu görünümünde olan bu mağaraların ikisinde toplamda 60'a yakın el figürleri yer alır. Bu figürlerin 37'i adeti püskürtme yöntemi ile yapılmıştır. Bu yöntemle yapılmış el figürleri, bugüne kadar Anadolu ve yakın

coğrafyasında bulunmuş tek örnektir. Doğu Sandal Mağaralarında bulunan püskürtme yöntemi ile yapılmış bir el figürünün üzerine, yukarıda da bahsedilen Akyapı mağarasında bulunmuş Neolitik Dönem sembolizmasından iyi bilinen çizgisel bir insan figürü işlenmiştir. Bu durum mağarada en az iki boyama evresinin olduğunu ve püskürtme yöntemi ile yapılmış ellerin daha erken bir dönemde yapılmış olduğunu göstermektedir.

Hem Arslanlı hem de Doğu Sandal Mağaralarında arkeolojik dolgu bulunmamaktadır. Bu tür alanlarda, sadece resim üzerinden yapılmış stil kritiği ile yapılan tarihlendirme, yetersiz kalmaktadır. Daha sonraki yıllarda mağaralarda bulunan boyalar üzerinde yapılacak tarihlendirme çalışmaları ve mağaraların bulunduğu alanların etrafında yapılacak yoğun arkeolojik taramalar ile kaya resimlerinin hangi dönemlerde yapılmış oldukları sorusuna daha net bir cevap bulunacaktır.

Manyas Gölü Doğu Kesim Neolitik Dönem Araştırmaları- 2017

Eylem Özdoğan

Manyas Gölü Doğu Kesim YüzeY Araştırmaları, Mehmet Özdoğan'ın 1980'li yılların sonunda Kuzeybatı Anadolu'da gerçekleştirdiği araştırmalar sırasında bulduğu ve Manyas Gölü'nün doğu taraçasında yer alan, Akeramik Neolitik Dönem Musluçesme yerleşimi ve bu yerleşimin içinde bulunduğu çevrenin araştırılması amacıyla başlamış bir projedir.

2017 yılında başlayan araştırmalarımız, Balıkesir ili Bandırma ilçesine bağlı mahalle statüsündeki Kuşçeneti, Yeşilçomlu, Kirazlı, Doğa ve Aksakal mahalleri/köylerini kapsayan yaklaşık 60 km² bir alanı kapsayacak şekilde programlanmıştır. 2017 yılında, belirlenen alanın güneyinden başlayarak kuzeye doğru ilerleyen bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yoğun tarama yapılmakta ve ekili olmayan alanın tümü yürünerek malzeme yoğunluğu kaydedilmektedir. Taranan alandaki malzemenin niteliği ve türüyle ilgili kayıt ve sayımlar GIS tabanlı bir sisteme işlenmekte, dağılım haritaları çıkarılmaktadır.

Araştırmaların ilk yılında bölgenin Neolitik Dönem'in özellikle başlarında yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür. Gerek Kuzeybatı Anadolu gerekse Anadolu'nun batısında, yerleşik ve besin üretimine dayalı bir yaşam biçiminin başladığı Akeramik evreye ilişkin bulgular yok denecek kadar azdır. Bu nedenle alışmalarımız tamamlandığında yerleşik yaşamın Batı Anadolu'da başlangıcına ilişkin, daha önceden bilinmeyen yeni sonuçlara ulaşılacağı öngörülmektedir.

İstYA Projesi 2017: Büyükçekmece II

Emre Güldoğan

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile 2013 yılında başlayan ve İstanbul'un Avrupa yakasından 5 (Silivri, Çatalca, Büyükçekmece, Beylikdüzü, Sarıyer, Gaziosmanpaşa), Asya yakasından 9 (Kartal, Pendik, Maltepe, Çekmeköy, Sultanbeyli, Sancaktepe, Şile Beykoz, Tuzla) ilçelerini kapsayan İstanbul İli Yüzey Araştırmaları (İstYA) Projesinin 5. Sezon çalışmaları Büyükçekmece ilçesinde tamamlanmıştır. 2016 yılında ilk etabı gerçekleştirilen Büyükçekmece araştırmalarının devamı niteliğinde olan 2017 yılı çalışmaları sonucunda özellikle ilçenin tarihöncesi dönemleri ile ilgili önemli buluntulara rastlanılmıştır.

Büyükçekmece ilçesine bağlı 24 mahalleden 2016 yılı çalışmalarımız sırasında 10'unda (19 Mayıs, Ahmediye, Çakmaklı, Karaağaç, Güzelce, Türkoba, Tepecik, Tepekent, Kamiloba, Kumburgaz) ve önemli bir mevki olarak kabul edilen Eskice Sırtı olarak adlandırılan bölgede çalışmalarımızı tamamlamıştık. 2017 yılı arazi çalışmaları, Celaliye mahallesi ağırlıklı olmak üzere 2016 yılında kıyı bölgelerini araştırdığımız Kamiloba, Kumburgaz ile Büyükçekmece Gölü'nün kuzeybatı kısmında yer alan Ahmediye ile yine Çakmaklı-Karaağaç mahalleleri arasında yer alan Eskice Sırtı'nda sürdürülmüştür.

Daha önceki yıllarda olduğu gibi CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) çalışmaları arazi çalışmalarıyla koordineli olarak devam ettirilmiştir. Bir diğer uygulama alanı olan sözlü tarih çalışmaları içinde 2016 yılında olduğu gibi, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'ne yapılan başvuru sonucunda bu uygulama alanımızdaki çalışmalarımız sürdürülmüştür.

Arkeolojik-tarihsel potansiyeli ve geçmişteki araştırma tarihçesi göz önüne alındığında Büyükçekmece ilçesinde yapılan çalışmalarda elde edilen veriler İstanbul'un batısında bulunan arkeolojik geçmişin anlaşılması açısından önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Özellikle tarihöncesi dönemler açısından elde edilen bilgiler bölgenin alt paleolitik dönemden başlayarak orta ve üst paleolitik dönemlere ait kayda değer buluntuları içerdiğini göstermiştir. Yine olasılıkla neolitik dönemle ilişkilendirilebilecek bir takım yontma taş buluntuların varlığı bölgenin kesintisiz bir şekilde ziyaret edildiği izlenimi oluşturmaktadır.

2017 Yılı Aktopraklık Höyük Kazıları

Necmi Karul

Bursa - Aktopraklık Höyük'te 2017 yılında gerçekleştirilen arazi çalışmaları B alanında Kalkolitik Dönem dolgularında yaklaşık 900 m²'lik bir alanda sürdürüldü. Çalışmalarda İlk Kalkolitik Dönem'in farklı evrelerine ait yani yapı kalıntıları ile avlu dolguları açığa çıkarıldı. Yerleşmenin aynı alanda birçok kez yenilendiğini, mekan ve diğer alanların kullanımındaki sürekliliği kanıtlayan yeni verilere ulaşıldı.

Arkeolojik kazıların yanı sıra Arkeopark düzenleme ve Arkeoloji Okulu atölyelerine de devam edildi. Bu kapsamda Kalkolitik ve Neolitik köy canlandırmaları onarılarak yenilendi. Aktopraklık Arkeoloji Atölyeleri adıyla 5 günlük atölye çalışması ise yine Türkiye'nin farklı üniversitelerinden 50 kadar öğrenci ve çok sayıda uzmanın katılımıyla gerçekleştirildi.

Aşağı Pınar 2017

Eylem Özdoğan

MÖ 6200-4800 yılları arasına tarihlenen Aşağı Pınar, Trakya ve Balkanlar'da yerleşik ve besin üretimine dayalı bir yaşam biçiminin başlangıç ve gelişim sürecini kesintisiz olarak yansıtan bir yerleşimdir. Burada 1993 yılından bu yana gerçekleştirilmekte olan araştırmalarla, yerleşimin üst evrelere ilişkin çalışmalar büyük ölçüde tamamlanmış, araştırmaların ağırlığı son yıllarda ilk yerleşim katlarına verilmiştir. Höyükte mimari açıdan tanımlı en eski yerleşim 7. tabakada, bitişik düzende dört oda ve bunların hemen doğusunda tek odalı bir yapıdan oluşmaktadır. Yapıların tümü dal örgü tekniğiyle inşa edilmiş, içlerine ocak, platform ve silo gibi yapı öğeleri eklenmiştir. Yapı içleri görece olarak boştur; ancak kuzey kesimdeki açık alanın gündelik işler için kullanılan avlular olduğu anlaşılmıştır.

7. tabakanın en altta, hemen anatoprak üzerinde yer alan bu evresinin ardından, yerleşim aynı alanda yeniden düzenlenmiştir. Ancak bu evreye ilişkin bulgular yalnızca bir hendekle sınırlıdır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan oval çukurlardan oluşan bir hendekle tanımlanan bu ara evrenin ardından, 7. tabakanın son evresinde yerleşimin sınırları yeniden belirlenmiş, güney ve batı yönünde genişleyerek höyüğün hemen kuzeyinden geçen dereye paralel hale getirilmiştir. Kuzey tarafı dereyle sınırlandırılan yerleşimin güneyine ise yeni bir hendek açılmıştır. 7. tabakanın bu evresindeki yapıların tümü 6. tabaka tarafından tıraşlanarak tahrip edildiği için, söz konusu evrenin mimarisi yeterince anlaşılamamıştır. Bulunanlar yalnızca hendek ve hendeğin hemen kuzeyinde yer alan bazı taban parçalarıyla sınırlıdır. 2017 yılında 7. tabakanın orta evresindeki hendek sistemi üzerinde çalışılmış, çukur dizilerinden oluşan hendeğin batı kesimi, etrafında bulunan ve benzer özellikler gösteren çukurlarla birlikte kazılmıştır.

Yukarı Dicle Havzası Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Fırlatma Uçlarının Deneysel Çalışması

Okan Dođuhan Aslaner

Fırlatma silah sistemleri, atıcının güvenli bir mesafeden, hedefte çeşitli derecede yaralar açmasını sağlayan aletlerdir. Ateşli silahların icadından önce yoğun ve etkin bir şekilde kullanılan fırlatma silah sistemlerinin kullanım örnekleri günümüzde de görülmektedir. Özellikle tarihöncesi dönemlerde yay-ok, elden fırlatılan mızrak ve bir alet yardımıyla fırlatılan mızrak (atlatl) gibi silah sistemleri yoğun olarak kullanılmıştır. Her üç sistemde de fırlatılmak istenilen sivri uca sahip gövde, bir aparat alet yardımıyla ya da elden atıcının istediği doğrultuda fırlatılmaktadır. Fırlatılan ok/mızrak gövdesinin sahip olduğu kinetik enerji ve gövdenin ön kısmında bulunan uç yardımıyla, gövde hedefe saplanarak hasar verir. Her üç fırlatma silah sistemi de aynı çalışma prensibine sahiptirler.

Fırlatma uçları tarihöncesi topluluklarına odaklı çalışan arkeologların en fazla yoğunlaştığı konulardan biridir. Başta Yakındoğu Neolitik kültürleri olmak üzere Amerika, Avrupa, ve Asya kıtalarında bu konu hakkında değerli çalışmalar bulunmaktadır. Değişik coğrafyalarda yapılmış çalışmalar fırlatma uçlarının bölgesel ve zamansal olarak farklı biçimlere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılıklar tarihöncesi toplumların kültürel ve kronolojik ayrımları için oldukça uzun zamandır kullanılmaktadır. Yaygın olarak kabul gören bu yöntem, fırlatma uçlarının morfolojik ve teknolojik çeşitliğinin tarihöncesi avcı-toplayıcı topluluklarının sosyo-kültürel yapısı ve besin ekonomisi ile bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Yukarı Dicle Havzası, son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarla bölgenin tarihöncesi dönemi hakkında önemli veriler ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, G.Ö. 12. binden itibaren havzayı iskan eden; Hallan Çemi, Demirköy, Körtik Tepe, Hasankeyf ve Gusir Höyük yerleşik-avcı-toplayıcı toplulukların, avcılık ile ilişkilendirilen fırlatma uçları üzerinde deneysel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda bölgenin fırlatma uçları öncelikle hammadde, üretim teknolojileri ve tipolojik başlıklar altında incelenmiş, ardından çakmaktaşı ve obsidyenden taklitleri yapılarak deneysel atışları gerçekleştirilmiş ve hasar performansları hesaplanmıştır. Atış çalışmaları sonucunda meydana gelen çarpma kırıkları az büyütme mikroskop altında belgelenecek bir veri tabanı oluşturulmuş ve elde edilen veriler arkeolojik materyallerle karşılaştırılmıştır. Gerçekleştirilen deneysel çalışmaların sonucunda bölgenin Çanak Çömleksiz Neolitik dönem fırlatma uçlarında zaman içerisinde görülen değişimler ve uç-hasar ilişkisi gibi veriler değerlendirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda araştırma, havzada görülen yoğun avcılık kaynaklı besin modelinin, fırlatma uç endüstrisindeki kolektif üretim yansımasını, kısacası dönem boyunca değişmeyen yerleşik avcı-toplayıcı kimliklerinin tanımlanmasını ortaya koymaktadır.

İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesi 2017 Yılı Belgeleme ve Konservasyon Çalışmaları

*Ufuk Kocabaş, Namık Kılıç, Işıl Özsait-Kocabaş, Evren Türkmenoğlu, Taner Güler,
Gökçe Gökçay-Kılıç, Hakan Kahraman*

İstanbul Üniversitesi Sualtı Kültür Kalıntılarını Koruma Anabilim Dalı tarafından sürdürülen Yenikapı Batıkları Projesinin 2017 yılı çalışmaları, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Araştırma Laboratuvarında ve Gemi Konservasyon ve Rekonstrüksiyon Laboratuvarında kesintisiz olarak devam etmiştir¹. 2017 yılı çalışmaları kapsamında batıklar üzerinde gerçekleştirilen belgeleme çalışmaları; batıkların dijital olarak çizilmesi, detay fotoğraflarının çekilmesi ve çizilen ahşap elemanların foto mozaik çalışmalarından oluşmaktadır. Batıklar üzerinde gerçekleştirilen konservasyon çalışmaları ise tuzdan arındırma çalışmaları tamamlanan ahşaplarda periyodik bakım, metal bileşiklerinin uzaklaştırılması, polietilen glikol (PEG) ön emdirmesi, dondurarak kurutma uygulaması, Kauramin uygulaması ve analiz çalışmalarından oluşmaktadır.

Belgeleme

Kazı sonrası belgeleme çalışmaları kapsamında, *in situ* olarak birleştirme detayları tespit edilemeyen batıklara ait ahşap elemanlar, demonte sonrası laboratuvar ortamında rekonstrüksiyonlarının hazırlanabilmesi amacıyla ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bu kapsamda YK 27 batığı üzerindeki çizimler tamamlanmış YK20 üzerinde çizimler sürdürülmektedir. Çizimi gerçekleştirilen tüm gemi elemanlarının detay fotoğraflarla belgeleme ve foto mozaik çalışmaları eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Havuzlarda Periyodik Bakım

Tuzdan arındırma çalışmaları tamamlandıktan sonra havuzlarda periyodik olarak temizlik çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Ayrıca havuzlarda pH ve tuz ölçümleri yapılarak konservasyon öncesi ahşapların uygun koşullarda depolanması sağlanmaktadır.

¹ İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesi 2017 yılı ekibi: Prof. Dr. Ufuk Kocabaş (Proje Başkanı), Dr. Öğr. Üyesi Namık Kılıç (Başkan Yard.) Dr. Öğr. Üyesi Işıl Özsait-Kocabaş, Araştırma Görevlileri Dr. Evren Türkmenoğlu Dr. Gökçe Kılıç -Doktorant: Taner Güler, Uzman: Hakan Kahraman, Lisansüstü Öğrencileri: Seray Akdağ, Can Ciner, İÜ Stajyer Öğrencileri: Hilal Sümeyye Güler, Temel Yılmaz, Cem Akgün, Ayşe Selin Kaşıkçı, Osman Haktan Uygun, Sedef Öztürk, Emre Veysel Şener, Büşra Arı, ve Yaz stajına katılan öğrenciler: İrem AKTAŞ, Fatma Zehra ALPAY, Mehmet Akif Altınkaynak, Büşra Arı, Tunahan Aslan, Bahar Atalay, Merve Bayram, Barış Can Becerir, Kübra Çakan, Beyza Nur Çelebioğlu, Merve Demir, Hilal Sümeyye Güler, Şeymanur Keskin, Sedef Öztürk, Çisil Şanlıgençler, Emre Veysel Şener, Osman Haktan Uygun, Rabia Yoldaş, Volkan Şen, Furkan Güngör.

Demir ve Demir Bileşiklerinin Uzaklaştırılması

Geminin konservasyon işlemlerinde kullanılacak PEG kimyasalı konservasyon sonrası ahşaplarda degradasyona sebep olabilmektedir. Demir ve bileşiklerinin gemi ahşaplarına zarar vermesini önlemek için 2017 yılı içerisinde YK 20, YK 27, YK 28, no.lu batıklardaki ahşaplar üzerinde gemi elemanlarının birleştirilmesinde kullanılan demir çivilerden kaynaklanan korozyon ürünleri ve lekelerin kimyasal ve mekanik olarak temizlikleri gerçekleştirilmiştir.

Polietilen glikol (PEG) ve Kauramin Emdirme Çalışmaları

Yenikapı Batıkları Projesinde, batık ahşaplarının kuruma sonrası çekmeye uğramaması ve yapısındaki fiziksel ve mekanik ürünlerinde bir kayıp yaşanmaması için kırılğan durumda bulunan hücre yapısına Polietilen glikol ve Kauramin emdirilmektedir. Ahşaplarda yaşanacak ozmotik çökmeyi önlemek amacıyla düşük konsantrasyonda başlayan PEG emdirme işlemi % 45 final konsantrasyonuna kadar devam etmektedir. Bu kapsamda 2017 yılı içerisinde, YK 7, YK 30 ve YK 27 no.lu gemilerde PEG konsantrasyonu % 10'dan %15'e çıkarılmıştır. YK 2'de emdirme %25, YK 6'da %20, YK 12'de % 45, YK 3'de % 35 ile devam etmektedir.

Kimyasal ve fiziksel bozulmuşluğu yüksek ahşaplarda uyguladığımız Kauramin uygulaması ile 2017 yılı içerisinde YK 9'un içerisinde ele geçen dal parçalarının konservasyon çalışmaları tamamlanmıştır.

Biyolojik Aktivasyona Karşı İlaçlama

2017 yılı içerisinde düzenli aralıklarla, batık havuzlarında, hem tuzdan arındırma esnasında hem de PEG ön emdirme işlemi esnasında bakteri oluşumunu önlemek amacıyla Exocite 1012 tank içerisine ilave edilmiştir. İşlem süresince yapılan ölçümlerle biyolojik aktivasyon kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır.

Analizler

YK 1, YK 8, YK 12, YK 16, YK 18, YK 20, YK 21, YK 27 ve YK 31 batıklarına ait ahşaplarda demir, kükürt, kimyasal yapıda bozulma, ahşaplarda emdirme süreci ve penetrasyon oranını tespit etmeye yönelik çalışmalar FT-IR, SEM, SEM-EDS, XRF ve XPS analizleri ile 2017 yılının ilk yarısında devam etmiştir.

Bademağacı İlk Tunç Çağı Çanak Çömleği²

Fatih Mehmet Çongur

Antalya'nın 50 km. kuzeyinde yer alan Bademağacı Höyüğü'nde 1993-2010 yılları arasında İstanbul Üniversitesi adına Prof. Dr. Refik Duru ve Prof. Dr. Gülsün Umurtak yönetiminde kazılar yapılmıştır. Bademağacı'nda İlk Tunç Çağı'na ait 3 yerleşme evresi (İTÇ II / 1-3) ortaya çıkartılmıştır. Kentleşme sürecinde, çok iyi organize olmuş, önceden planlanarak yapılmış mimari geleneğe sahip dokuda ele geçen çanak çömleğin pek çoğu tüm ya da tüme yakın örneklerden oluşmaktadır. Bu çalışmada günümüzde Antalya Müzesi'nde saklanmakta olan çanak çömlek öncelikle mal grupları, yapım özellikleri bakımından gruplara ayrılmış, daha sonra bu gruplar bağlamında kapların türleri, işlevleri göz önüne alınarak Anadolu'daki çağdaş merkezlerle olan çanak çömlek üretimine dayalı ilişkileri araştırılmaktadır.

Söz konusu çalışma kapsamında, kazının ilk yıllarından itibaren ayrılan 8 farklı mal grubunun özellikleri şu şekildedir:

Mal 1

Bademağacı İlk Tunç Çağı II'de Mal 1 en sık görülen mal grubudur. Bu grupta özenli ve görece daha kabaca yapılmış olmak üzere, iki kalitede çanak çömlek tespit edilmiştir. Kapların turuncu, kırmızı renkli hamurları bitki katkılı ve genellikle iyi pekişmiştir. Astar genellikle turuncu veya kırmızı renktedir, ancak astarsız olan bazı örneklerle de rastlanılmıştır. Kapların açıkları ise genellikle iyidir.

Mal 1 grubunda gaga ağızlı testi, çanak ve çömlek formları oldukça yaygındır.

Mal 2

Mal 1'den sonra, Bademağacı'nda en yaygın görülen gruptur. Hamur ince mineral katkılıdır, iyi pekişmiştir. Kaplar genellikle koyu gri, siyahımsı tonlardadır. Ancak az oranda gri ve koyu kahverengi astarlı olanlar da tespit edilmiştir. Kaplar iyi açıklı ve iyi pişirilmiştirlerdir.

Mal 2 grubunda testi ve çanak formları oldukça yaygındır.

Mal 3

Kapların hamurları genellikle oldukça temiz olup bej/krem renklerindedir. Kırmızı astar oldukça yaygın bir uygulamadır. Yatay ilmik kulplu çanaklar ve gaga ağızlı testi formları genellikle bu grubun içerisinde yer alan formlardır.

Mal 4

² Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü, Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği tarafından desteklenmektedir (Proje Kodu: SYL-2017-25286).

Kaliteli, özenli yapılmış, ince kenarlı kapların çok iyi pekişmiş hamurları gri renklidir ve oldukça temizdir. Kaplar siyah ya da kahverengi astarlı ve çok iyi açkılı olup, çok iyi pişirilmişlerdir.

Mal 4 grubunda çanak ve gaga ağızlı testiler oldukça yaygın görülen formlardır.

Mal 5

Hamuru orta / kötü pekişmiş, bol bitki ve taşçık katkılı, kırmızı, turuncu, devetüyü ya da açık kahverengi renkli hamurlara sahip kaplar, kötü / orta fırınlanmıştır. Kaplar genellikle astarsız ve açkısızdır. Bu grup pişirme ve depolama kapları olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

Testiler ve çömlekler bu mal grubu içerisinde oldukça yaygın görülen formlardır.

Mal 6

Kendi içerisinde iki ayrı gruba ayrılmıştır. Kötü işlenmiş, kalın kenarlı, yüzeyi düzeltilmemiş astarsız kaplar ilk grubu oluşturmaktadır. Bu kapların hamurları orta pekişmiş olup, siyah, gri veya kahverengi renklerine sahiptir, astarsız ve açkısız, orta pişirilmişlerdir. Diğer grup ise orta/iyi pekişmiş, mineral katkılı, açık gri astarlı ve az açkılı olanlardır. Bu grubu temsil eden çanak çömlekler orta/iyi pişirilmişlerdir.

Testiler, çanaklar ve çömlekler bu mal grubu içerisinde yaygın olarak görülen formlardır.

Mal 7

Mal 7 olarak isimlendirilen grup çok az temsil edilmektedir. Belki de ithal olabileceği düşünülen kapların hamurları orta pekişmiş olup, ince ve orta irilikte mineral katkılı ve kahvemsi koyu gri renklere sahiptir. Bu tür kapların yüzeyleri ise koyu kahverengi astarlı siyah lekeli ve iyi açkılıdır.

Mal 8

Mal grubu iki adet çark yapımı maşrapa ile temsil edilmektedir. Kaplar, devetüyü, açık kirli bej rengindedir. Katkı gözle ayırdedilemeyecek kadar küçüktür ve çok iyi pekişmiştir. Her iki kap da çarkta yapılmış, çok iyi fırınlanmıştır. Yüzey rengi kırmızı, kırmızı boyanın ele geçmediği kısımlarda ise, hamur rengi olan devetüyü rengindedir. Yer yer kırmızı astar görülmektedir. Açkı uygulanmamıştır. Kaplardan birisinde kırmızı boya izleri görülmüştür.

İncelenen malzemede içe kapanan ve dışa açılan tabaklar, küresel, çan, “S” biçimli ve omurgalı çanaklar, yuvarlak ağızlı, gaga ağızlı testiler ve küresel gövdeli, sıkma boyunlu, düşük karınlı, ağız dışa açılan ve küresel gövdeli, 3 ayaklı, silindirik gövdeli ve büyük depolama kaplarından oluşan çömlekler belirlenmiştir.

Bademağacı İTÇ II çanak çömleğinin yakın benzerleri, aynı bölgede çağdaş yerleşmeler Karataş Semayük, Kuruçay, Hacılar Büyük Höyük, daha uzak çevrede ise Denizli yakınlarındaki Beycesultan, Afyon yakınlarında Kusura yerleşmelerinde saptanmıştır. Malzemenin, İlk Tunç Çağı süresince Ege Dünyası'nın Demircihöyük'den Troya'ya ve giderek Ege Adaları'na uzanan ortak niteliklerini kısmen taşıdığı söylenebilir.

Demir Çağ Anadolu'sunda Ateş Kültü: Antik Kaynaklar ve Arkeolojik Bulgular

Ebru Kiras

Ateş, Önasya'daki pek çok toplum tarafından tarihsel süreç içinde kutsal (mukaddes) sayılmıştır. Ateşin kült ve dinlerle bağlantısı ise bugüne değin yalnızca Zerdüşt Dini çerçevesinde kurulabilmiştir. MÖ 8-6. yy'lar içindeki bir dönemde Kuzeybatı İran'da (Media) yaşadığı düşünülen Zerdüşt'ün kurduğu din hakkında bilinenler çoğunlukla Sasaniler (MS 224-641) ve sonrasındaki dönemlere aittir. Zerdüşt Dini'nin erken dönemleriyle ilgili arkeolojik bulgular İran dışında özellikle Orta ve Doğu Anadolu'da son yıllarda artış göstermeye başlamıştır. Zerdüşt Dini'nin merkezinde yer alan Ateş'le ilgili pratiklerin kökeni bugüne değin arkeolojik bulguların azlığı nedeniyle yeterince incelenememiştir.

Anadolu toprakları Neolitik Çağlar'dan beri ateşe gereken saygıyı ve hürmeti göstermiştir. Bu durum ilerleyen dönemlerde de devam etmiştir. Demir Çağları'na gelindiğinde ise İran kültürü ile tanışan Anadolu halkı yeni geleneklerle tanışmıştır. O dönemde Anadolu topraklarında yaşayan satraplarla beraber Zerdüşt dininde bilinen ateş kültünün maddi kalıntılarını Anadolu topraklarında da görmek mümkün olmuştur. Zerdüştlük dini çerçevesinde Ahura Mazda'nın oğlu olan ateşe ayrı bir önem verilmektedir. Ateş kirletilmemeli, ateşe kurbanlar verilmeli hatta ateş ebedi olarak yanmalıdır. Ebedi yanan ateş bir ateş tapınağında olmalı ve ateşi sürekli olarak yanmasını sağlayan *magos* denilen rahipler bulunmaktadır. En erken bulgular Ayanis Kalesi'nden gelmektedir. Urartu tapınak formları incelendiğinde Zerdüşt Dini tapınakları olarak değerlendirilen bazı yapılar paralellik göstermektedir. Araştırmanın çerçevesinde Bünyan'da ele geçen ateş sunağı ve Manisa'daki magos steli tek başına veriler sunarken, Daskyleion'da yakalanan Zerdüşt dinine ait izler yeni dönem çalışmalarında Oluz Höyük'de görülmektedir. Bu maddi kalıntılar İran'da ele geçen Zerdüşt dini bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Mevcut ve güncel bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Ateş Kültü'nün ateşe saygı temelinde, Anadolu Demir Çağı'nda Erken Zerdüşt Dini'nin başlıca pratiği olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, Anadolu halkı ateşin kutsallığına yabancı değildir. İlerleyen yıllarda varolan bilgilere yenileri eklenerek Ateş Kültü'ne ilişkin soruların çözüme kavuşturulması başlıca temennimizdir.

Van-Hakkari Dağlık Bölgesi Kaya Resimleri

Hale Tümer

Mağara duvarlarına ya da kaya üzerine çeşitli yöntemler ile yapılan kaya resimleri, insanın hem kültürel hem de bilişsel sürecinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın farklı yerlerinde tarihöncesi dönemden itibaren yapılan bu resmetme faaliyeti, yapılış sebepleri, sembolizma, yapım tekniği, tarihlendirme hususlarında tartışılmaya devam edilmektedir. Kaya resimleri, bulunduğu mekan, yapıldığı dönem ve sembolizması ile birlikte kültürel bağın bir parçası olmuştur. Bugün yapılış sebebini tam olarak bilinmesede, tüm süreç içinde farklı coğrafyalardaki insanlar için ortak bir ifade biçimine dönüşmüş olması önemlidir. Bu bağlamda Anadolu'daki kaya resimlerinin yoğunluğu- dağılımı ve özellikleri, son dönem çalışmaları ile birlikte yeni bilgiler edinmemizi sağlamıştır. Anadolu yarımadasında karşımıza çıkan boyalı kaya resimleri ve petroglifler özellikle dağlık alanlarda ve mağaralarda görülmektedir. Batı Anadolu'da boyalı kaya resimleri yoğun olarak bulunurken bu gelenek Toros dağ silsilesi boyunca devam etmektedir. Yine Toros Dağ silsilesi boyunca petroglifler de bölgenin erken örnekleri olarak karşımıza çıkar. Kesin bir tarihlleme yapılmasa da, kaya resimlerinin Üst Paleolitik Dönem'den itibaren yapıldığı düşünülmektedir.

Kuzeydoğu Anadolu ve çalışma alanımız olan Doğu Toroslar da yer alan kaya resimleri de, farklı sembolizmaları barındırmaktadır. Doğu Torosların bir parçası olan Van-Hakkari dağlık bölgesindeki kaya resimleri, dağlık alanlar, mağaralar, yüksek yaylalar gibi yerlerde yoğun olarak bulunurlar. Bu bağlamda Van-Hakkari dağlık bölgesindeki kaya resimlerinin bir kısmı belgelenmiştir. Ayrıca Baltutan Köyü'nde yer alan kaya resimleri tespit edilmiştir. Tırşın Yaylası ve çevresi, Cilo-Sat dağlarındaki kaya resimleri çizim tekniği ile Put Mağarası, Gevri Bıhırı, Çapanuk mağaralarındaki kaya resimleri ise boyama tekniği ile yapılmıştır. Pagan Köyü'nde ise her iki teknik ile resmedilmiş kaya resimleri yer almaktadır. Kaya resimlerinde hayvan, insan figürleri ve şekiller gibi öğeler bulunmaktadır. Bilimsel bir analiz olmadan tarihlendirme yapmak zor olsa da, sembolizmaya bağlı olarak, bölgedeki kaya resimlerinin tarihöncesi dönemden itibaren yoğun olarak yapıldığını söyleyebiliriz. Dağlık bölgenin arkeolojik olarak az çalışılması ve kronolojisindeki eksiklikler düşünüldüğünde bu yoğunluk, hem resmetme faaliyeti hem de kültürel süreç bağlamında önem taşımaktadır.

MÖ İkinci Binyılda Lawazantiya Kentinin Tarihi ve Tarihi Coğrafyası

Tolga Pelvanoğlu

MÖ. 2.binyılda Anadolu'da dikkat çeken kentlerden biri olan Lawazantiya kenti, Asur Ticaret koloni çağı belgelerinde ve Hitit Belgelerinde sıklıkla yer alır. Kentin lokalizasyonu henüz kesin değildir ve bu konuda bilim insanlarının farklı görüşleri bulunmaktadır. Fakat yazılı belgelerden anlaşıldığı kadarıyla kentin günümüz Çukurova Bölgesi'nde yer alan Kizzuwatna bölgesi içinde yer aldığı ve kentin Orta Anadolu'dan güneye ve Kuzey Suriye bölgesine açılan yollar üzerinde yer aldığı bilinmektedir.

Lawazantiya kenti, Asur Ticaret Koloni Çağı'nda yazılı belgelerde "Luhuzatia" olarak belgelenir ve ticari içeriğe sahip metinlerde yer alır. Buna karşın Hitit çivi yazılı belgelerinde ise, "Luhuzatia", "La(hu)wazantiya" ve "Lawazantiya" yazımlarıyla yazılı belgelerde yerini alır. Lawazantiya'nın Hitit belgelerinde sıklıkla Dini Metinlerde ve Ritüel Metinlerinde yer aldığı bilinir. Bu metin gruplarının yanı sıra kentin Tarihi Metinlerde, Askeri Metinlerde, Annel metinlerinde de sıklıkla geçtiği bilinmektedir. Metinlerden anlaşıldığı kadarıyla kent, Hitit Devleti'nde önemli bir Kült merkezi idi ve birçok ritüel Lawazantiya kentinde yapılır.

Yapılan bu çalışmada Lawazantiya kentinin daha çok Hitit Dönemi'nde ki önemine vurgu yapılacak ve kent için önerilecek olan lokalizasyon teklifleri değerlendirilecektir.

Boğazköy-Hattuşa Son Dönem Araştırmaları

Metin Alparslan – Andreas Schachner

2015 yılında Boğazköy-Hattusa arkeolojik araştırmalar yeni bir alanda kazıya başlamıştır. Boğazköy'ün Aşağı Kentin kuzeyinde yer alan terasta bugüne kadar arkeolojik araştırmalar son derece sınırlı olarak yürütülmüş, geofizik araştırmalardan ise, sadece kısıtlı bir şekilde başarı sağlanmıştır. Son üç sene içinde yürütülen çalışmalarda ise önemli ve kısmen şaşırtıcı sonuçlar elde edilmiştir. Belirtilen süre zarfında ortaya çıkartılan ve Hitit Dönemi'ne tarihlenen anıtsal bir yapının yanı sıra, geniş alanda ortaya çıkartılan Roma mimarisi, Boğazköy için bugüne kadar bilinmeyen, ancak kent tarihi açısından son derece önemli olan bilgilere ulaşılmıştır.

2018 yılından itibaren Boğazköy'de yeni bir projeye de başlanacaktır. Bu proje başta Alman Arkeoloji Enstitüsü Boğazköy Kazı Başkanı Prof. Dr. Andreas Schachner başkanlığında ve himayesinde, Würzburg Julius-Maximilians Üniversitesi'nden Prof. Dr. Daniel Schwemer ile İstanbul Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Metin Alparslan'ın ortaklığında yürütülecektir. Hitit başkentinin saray yapılarının yer aldığı Büyükkale mevkiinde yürütülecek proje, kazılmamış bölgelerin kazılmasını ve alanın yeniden düzenlenmesini kapsamaktadır.

Hititler Dönemi'nde Anadolu'da Ticari ve Askeri Yollar

Meltem Doğan-Alparslan

Hititçe metinlerden 4000'den fazla yer ismi bilinmektedir. Ancak bu yer isimlerinden sadece birkaçı kesin olarak lokalize edilebilmektedir. Bu ise başlı başına bir tarihi coğrafya problemidir. Hitit metinlerinde kralların ya da orduların güzergahları ise, kesin olarak lokalize edemediğimiz bu yer isimleri ile tarif edilmektedir. Bu durumda sadece Hititçe metinler ile ticari ve askeri yolları tespit etmek mümkün değildir. Ne var ki coğrafya hızlı değişen bir unsur olmadığından, parçalanmış bir coğrafyaya sahip Anadolu'nun geçitleri dolayısıyla yolları da fazla değişmemiş olduğunu varsaymamız mümkündür. Bu nedenle Hitit metinleri ve Hititlerin hemen öncesine tarihlenen Eski Asur metinlerinin yanı sıra kısmen günümüz coğrafyasını, ama özellikle Antik Çağ ve Osmanlı Dönemi güzergahlarını inceleyerek Hitit Dönemi yolları hakkında fikir edinmek mümkündür. Bildirimizde bu dönemlere ait güzergahlar karşılaştırılacaktır.

İzmir İli Nif Dağı Kazısı – 2017

Müjde Peker

İzmir'in doğusunda, Kemalpaşa, Torbalı ve Buca ilçeleri ortak sınırları çevresinde konumlanan Nif Dağı'ndaki ön inceleme gezilerimizde (1999-2001), yörenin elverişli konumuna rağmen, gezginler ve modern araştırmacılar tarafından ihmal edilmiş ve az belgelenmiş olduğunu, ayrıca antik kaynaklarda sözü geçmediğini, fakat antik kalıntı ve mezarlık alanlarının kaçak kazılarla tahrip edildiğini saptamıştık. Prof. Dr. Elif Tül Tulunay başkanlığında yaptığımız yüzey araştırmaları (2004-2005) ve kazılar (2006-2017), M.Ö. 8. yüzyıldan M.S. 14. yüzyıla dek tarihlenen yapı ve buluntuların varlığını ortaya koymuştur: Dağkızılcıca'da farklı tipte mezarları (tümülüs, oda mezar, sandık mezar, pişmiş toprak lahit) barındıran bir nekropolis saptanmış, Başpınar'da üç apsisli, opus sectile döşemeli Laskarisler Dönemi kilisesi ile tek apsisli (dıştan köşeli içten yuvarlak) büyük kilise ve güneydeki küçük şapel içi ve çevresinde kazı yapılmıştır. Bulunan mezarların kontekstlerine göre Hellenistik Dönem'de muhtemelen Balıcaoluk'taki kale yerleşiminin nekropolisi olarak kullanılan Karamattepe'de, Geç Geometrik-Arkaik Dönem yerleşiminin temel kalıntıları ve Arkaik Dönem'de kullanılmış bir metal işliği gün ışığına çıkmaktadır. Nif Dağı'nda 2017 yılındaki çalışmalarımızda Karamattepe ve Balıcaoluk yerleşimleri arasındaki ilişkiyi hem topografik açıdan, hem de buluntular üzerinden değerlendirerek belirleyebilmek amacıyla bu iki kazı alanında arazide, jeodezi, mimari çizim ve kazı; laboratuvarında, keramik ve küçük eser koruma-onarımı ile mezar buluntusu insan kemiklerinin incelenmesi sürdürülmüştür. İstanbul Üniversitesi'nin, İzmir çevresindeki ilk ve şimdilik tek arkeolojik etkinliği olan "Nif Dağı Kazısı", üniversitemiz önderliğinde ülkemizin çeşitli üniversitelerinden uzman bilim insanlarının çalıştığı interdisipliner bir araştırma projesi gerçekleştirmek, bölgenin kültür tarihini aydınlatan buluntu ve bulguları uluslararası yayınlarla bilim dünyasına tanıtmak ve doğal tahribat ve insan eliyle günden güne yok olan kalıntıları koruma altına alıp restore etmek hedefindedir. Bu nedenle, araştırılması acil ve önemli olan yeni alanlar öncelikle Birinci Derece Arkeolojik Sit olarak tescil ettirilip kamulaştırılarak kültür tarihini aydınlatacak yeni ipuçları bulmak üzere çalışılmakta ve ortaya çıkarılan veriler doğrultusunda yeni projeler geliştirilmektedir. Bunlardan biri olan, 2014 yılında Üniversitemiz Fen Fakültesi Atom ve Moleküler Fizik ile Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümleri öğretim üyelerinin katılımıyla başladığımız ortak çalışma (BADNAP) halen sürmektedir.

<http://www.nifolympus.com>

<http://nif.edebiyat.istanbul.edu.tr>

Anadolu'da Çift Baltalı Tanrılar, Phrygia, Lydia, Ionia, Karia, Lykia ve Pisidia Kaynaklı Taş Eserler Üzerine Bir İnceleme

Banu Büyükgün

Antik dönemde Anadolu'da yerel tanrılar oldukça çeşitlidir. Hellen pantheonuna ait Zeus, Apollon, Artemis gibi tanrılar çeşitli epithetonlar alarak pek çok yerleşimde ve kırsalda tapım görmüştür, özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde bu çeşitlilik artmıştır. Bunların yanı sıra olasılıkla astroloji ve büyü'nün daha fazla etkinlik kazanması Helios, Sozon, Men ve Hekate gibi tanrılara yönelimi arttırmıştır. Koruyucu, cezalandırıcı, sağaltıcı gibi özelliklerle tapınılmış yerel tanrılar karakter açısından çeşitlilik gösterirler. Tanrıların bu özellikleri kimi zaman epithetonlarına kimi zaman da ikonografilerine yansımıştır.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde heykel ve heykelciklerin yanı sıra hatta belki daha büyük bir yoğunlukla stel ve sunaklarda yer alan kabartmalarda bu tanrıların tasvirlerini görmekteyiz. İkonografilerindeki en belirleyici özelliklerden biri atribüleridir. Anadolu'nun yerel sanat ürünü olan bu eserlerde atribüler tanrının kimliğini yansıtmadaki önemleri nedeniyle büyük çoğunlukla ihmal edilmemiştir. Belli bir tanrıya özgü atribülerin yanı sıra çeşitli tanrılarla birlikte gösterilmiş nesnelere de vardır. Çift balta da pek çok tanrının ortak atribüsü ve simgesi olan nesnelere biridir.

Zeus, Apollon, Men, Sozon, Theoi (Üçlü Tanrılar), Kanebos ve Iuppiter Dolichenus Anadolu'da çift balta ile gösterilmiş tanrılardır. Özellikle Apollon ve Zeus pek çok farklı epitheton alarak bu şekilde gösterilmiştir.

Çalışmanın temel amacı özellikle Roma İmparatorluk Dönemi Anadolu'sunun yerel tanrılarında sıklıkla rastlanan çift baltanın öncelikle hangi bölgelerde hangi tanrılarla birlikte betimlendiğini ve hangi epithetonlar ile eşleştiğini saptamaktır. Bunun doğrultusunda tanrıların ikonografisindeki yerini, kökenini, gelişimini, tanrıların karakteristik özellikleri ile bağlantısını çözümlenmek amaçlanmıştır. Tüm bunların sonucunda bu tanrıları ortak nesnede birleştiren unsura ulaşmaya, bunun kült içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılacak, bu tanrılar arasında bir bağlantı olup olmadığı araştırılacaktır. Ayrıca çift baltalı tanrıların bölge inanışları içindeki yerlerini saptamak; söz konusu bölgeleri inanış ve yerel ikonografi açısından karşılaştırmak hedeflenmektedir. Bunların dışında, çalışılan eserler işçilik, sanatçı elleri veya atölyeler açısından da incelenecektir. Böyle bir çalışmanın Anadolu'daki yerel kültürlerin ve yerel tanrıların ikonografisinin daha iyi tanınmasına katkısı olacaktır.

Çift balta ile ilgili verilerin yoğun bulunduğu bölgeler Karia, Phrygia, Lydia, Lykia Pisidia ve Ionia'dır. Bu bağlamda, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı'nda Doç. Dr. Aşkım Özdzibay danışmanlığında hazırlanmakta olan "Phrygia, Lydia, Karia, Lykia ve Pisidia Bölgelerinde Çift Baltalı Tanrılar" adlı doktora tezi adı geçen bölgelerde bulunmuş, çift balta ve çift baltalı tanrıların tasvirlerinin yer aldığı taş eserleri kapsamaktadır. Bu amaçla İstanbul, Sakarya, Eskişehir, Afyon, Kütahya, Uşak, Pamukkale, Aydın, Manisa, İzmir, Muğla, Milas, Fethiye, Marmaris, Antalya, Burdur, Yalvaç, Konya, Akşehir arkeoloji müzeleri, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'ndeki ve Labraunda ve Lagina kutsal alanları ile Stratonikeia, Mylasa, Eumenos, Alabanda ve Miletos antik yerleşimlerdeki taş eserler üzerinde çalışılmıştır. Saptanan 104 taş eser kataloglanmıştır. Bu eserler, heykel, heykelcik, stel, sunak ve mimari parçalardan oluşmaktadır.

Daha önce yayımlanıp şu an buldukları yerler bilinmeyen ya da çeşitli nedenler ile ulaşılamayan eserlerin yayımlar vasıtasıyla çalışma kapsamına alınması amaçlanmıştır. Çift baltanın taş eserler dışında da betimlendiği görülür. Sikkeler gibi çift baltalı tanrıların yoğunlukla tasvir edildiği eserlerin yayınlardan takip edilerek analogi malzemesi olarak kullanılması; ayrıca söz konusu tanrılarla ilgili epigrafik verilerin değerlendirilmesi; bu konudaki antik kaynaklara başvurulması da çalışmanın kapsamındadır. Yukarıda bahsedilen çift baltalı tanrılardan Iuppiter Dolichenus örneğinde olduğu gibi tapım alanı diğer tanrıların yoğun görüldüğü ortak tapım alanları dışında kalan örneklerin ise yayımlar vasıtası ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı- 17
Prof. Dr. Belkıs Dinçol Onuruna

Roma'nın Anadolu'daki Doğu Sınırı: Karargâhlar, Köprüler ve Yol Ağlarının Arkeolojik Açından İncelenmesi

Dicle Kaya

Danışmanlığını Doç. Dr. Aşkım Özdzibay'ın üstlendiği ve Mayıs 2017'de tamamlanan "Roma'nın Anadolu'daki Doğu Sınırı: Karargâhlar, Köprüler ve Yol Ağlarının Arkeolojik Açından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinin sunulacağı bildiride, yapılan araştırma genel hatlarıyla yeniden ele alınacaktır.

Tezin amacı İmparatorluğun sınır hattı savunmasının coğrafi özelliklere göre nasıl şekil alabildiğinin ve Roma'nın diğer sınır hatlarındaki savunma stratejisinden ne gibi noktalarda ayrıldığına incelenmesi; nehir hattı boyunca inşa edilen karargâhlar, kaleler ve Roma'nın askeri başarısı olarak kabul edilen yolların Antik Dönem Şehirciliği bağlamında irdelenmesi; Fırat coğrafyasına yerleşen ve yüzyıllar boyunca bölgede yerleşik bulunan askerlerin inşa ettiği yapılarda kullandıkları malzemeler ve inşa tekniklerinin bölgeden bölgeye ne gibi değişimler geçirdiğini, askeri hareketlilik ile ilgili unsurları da bir araya getirerek belgelemek ve tanımlamaktır.

Roma'nın bölgedeki askeri hareketliliği, Suriye sınırına en yakın noktadaki Zeugma'da başlayıp, Samosata ve Melitene boyunca devam ettiğinden, tüm yerleşimler, köprüler ve yol ağları güneyden kuzeye kronolojik olarak incelenmiştir.

Tez için kapsamlı bir kütüphane çalışması yapılmış olup, antik rotalarla 17. yy'dan itibaren bölgeye giden seyyahların kaydettiği güzergâhlar incelenmiştir. Fırat Nehri üzerine inşa edilen barajlar sebebiyle bölgede yapılan kurtarma kazıları kapsamında ele geçen buluntular ile bunların askeri yollarla olan bağlantıları belirlenmiştir.

2017 Yılı Daskyleion Kazısı

Sedef Çokay Keleş

Daskyleion, günümüz Balıkesir ili, Bandırma İlçesi'nin Ergili Köyü'nde yer alır. Kent, Manyas gölü yakınlarındaki Hisartepe mevkiinde konumlanmış, Anadolu'yu batıya bağlayan jeopolitik konumu, verimli toprakları ve yaban hayatıyla Phryg, Lyd ve Pers halklarına ev sahipliği yapmış önemli bir merkezdir.

2017 yılı çalışmaları, öncelikli olarak kentin akropolisinde ve defineciler tarafından tahribata uğrayan Tümülüslerde gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmalarının yanı sıra, yerleşmenin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi amacıyla çeşitli eğitici çalışmalar da yapılmıştır.

Kazı çalışmaları kapsamında, akropoliste, “Kült Yolu” olarak değerlendirilen alanın güneyindeki, “Üç Odalı Yapı” olarak tanımlanan yapının C Mekanı'nda, Lydia Dönemi'ne ait önemli veriler elde edilmiş, mekanın birden fazla evreyi içerdiği saptanmıştır. Kazı çalışmalarının yanı sıra, arkeometrik araştırmalar da sürdürülmüştür.

30

Kentin çevresine konumlanan, Pers, Lyd, Phryg soyluları için inşa edilmiş çok sayıdaki Tümülüs, 2017 yılı çalışmalarının bir diğer bölümünü oluşturmaktadır. Defineciler tarafından tahrip edilen Tümülüslerde temizlik çalışmaları yapılarak, korunagelen mimarinin belgelenmesi amaçlanmıştır.

Kazı çalışmalarının yanı sıra, ziyaretçilerin tüm ören yerini rahatlıkla dolaşabilecekleri bir gezi güzergâhı oluşturulmuş ve bu güzergâh boyunca yer alan mimari yapılara ait bilgilendirme panoları artırılmıştır. Öte yandan, Daskyleion'un etrafındaki köy halkının arkeoloji ile kaynaşmasını sağlamak ve kültürel mirasın korunmasına yönelik çeşitli eğitici çalışmalara devam edilmiştir.

Karkamış Kazılarında Bulunan Sikkeler (2011-2017)

Aliye Erol Özdizbay

Tunç ve Demir Çağları boyunca Yakındoğu'nun önemli bir yerleşimi olarak varlığını sürdüren Karkamış, Gaziantep İli Karkamış İlçesi'nde Fırat Nehri'nin batısında yer almaktadır. Bugün Türkiye-Suriye sınırı antik kentin içinden geçmektedir. Kentin bir kısmı Türkiye, bir kısmı Suriye sınırları içerisinde kalmıştır. Hitit Döneminde parlak ve zengin bir devir yaşayan kent, Hellenistik ve Roma dönemlerinde eski görkemini kaybetmiş ve nispeten daha küçük bir yerleşim haline gelmiştir. Bu dönemde Europos adını taşıdığı düşünülen yerleşim, Fırat Nehri'nin Romalılar ve Parthlar arasında doğal sınır kabul edilmesinden dolayı önemli bir geçiş noktası konumundaydı. Karkamış'ta 2011 yılında başlayan yeni dönem arkeolojik kazılarda, keramik ve metal buluntular, heykel parçaları, yazıt parçaları gibi çok sayıda arkeolojik buluntunun yanı sıra 255 adet de sikke bulunmuştur. Kazı buluntusu sikkeler Karkamış'ın tarihiyle birebir uyumlu bir şekilde Hellenistik Dönem'den İslami devletlere kadar uzanmaktadır. Bu bildiri Karkamış kazılarında bulunan Hellenistik, Roma, Bizans ve İslami Dönemlere ait sikkeler değerlendirilecektir.

Van-Tuşpa Kazıları 2017

Erkan Konyar

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile İstanbul Üniversitesi Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi'nden Doç. Dr. Erkan Konyar başkanlığında Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinden öğrenci ve öğretim üyelerinin oluşturduğu 46 kişilik kazı heyeti tarafından gerçekleştirilen arkeolojik kazılar iki alanda yürütülmektedir. Van Kalesi Höyüğünde İlk Tunç Çağı'na ilişkin ev kalıntıları ve buluntular en erken tabakaları oluşturmaktadır. Bunun üzerinde ise geniş bir alana yayılan Urartu sivil mimarisine ilişkin konut kalıntıları yer alır. Bitişik nizamda inşa edilen konutlarda Urartu kültürüne ilişkin birçok buluntu ortaya çıkarılmıştır. 2017 yılı çalışmalarında ortaya çıkarılan sütunlu bir salon ve çevresindeki daha küçük odalar farklı nitelikleri ile dikkat çekerler. Ortada yer alan ve yaklaşık 42 m² lik bir alan kaplayan dört sütunlu ve yan duvarları sekili ana yapı etrafında mutfak, depo, kiler gibi hizmet birimleri saptanmıştır.

Kazı çalışmalarının bir diğer ayağı ise kalenin güneyinde uzanan Eski Van Şehri'nde sürdürülmektedir. Burası yaklaşık 800 yıllık Selçuklu-Osmanlı Dönemi'nin kent dokusunu barındırmaktadır. Şehrin güneyinde Kaya Çelebi Camii'nin doğusunda sürdürülen kazı çalışmalarında yaklaşık 10.000 m² lik bir alana yayılan mimari ortaya çıkarılmıştır. Taştan yapılmış omurgalı ve ortası kanallı ana yol ve sokakların her iki yönünde taşlık/kaldırım uzanmakta daha geride ise kamusal ve evsel mekanlar yer almaktadır. Kazılan alanlarda özellikle Eski Van Şehri'nin 19. Yüzyıl kamu binaları saptanmış ve bu alanlarda yaşayan insanlara ilişkin buluntular saptanmıştır.

Dağlık Kilikia 2017: Yeni Yerleşimler, Yeni Yazıtlar

Hamdi Şahin

2017 Yılı Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Çalışmaları kapsamında arkeolojik ve epigrafik belgelenmeler Mersin'in Silifke, Erdemli, Bozyazı ve Anamur ilçelerinde yürütülmüştür. Silifke ve Erdemli ilçelerindeki çalışmalar, bu ilçelerin sınırları içinde bulunan Seleucia ad Calycadnum ve Elaiussa Sebaste antik kentleri ve territoriumları içindeki kırsal yerleşimler; Bozyazı ilçesindeki çalışmalar Arsinoe ve Nagidos antik kentleri ve Anamur ilçesindeki çalışmalarda ise Titiopolis (Kalinören) antik kenti belgelenmiştir. Belgelenen kırsal yerleşimlerin birçoğunun antik isimleri bilinmemektedir ve modern isimlendirmelerle anılmaktadırlar. Söz konusu kırsal yerleşimler şunlardır: Mylai, Meydan Kalesi, Tekkadın, Güvercinlik, Çatıören, Kümbetbeleni. Özellikle kırsal yerleşimler, ana limanlara bir yol ile bağlı, ağırlıklı olarak kuru tarım ve zeytinyağı-şarap imalatı odaklı ekonomik bir yapıya sahipti. Yerleşimlerin bir kısmının kurulumu Hellenistik Dönem'e kadar geriye gitse de, özellikle Geç Antik Dönem'de bölgede görülen refah döneminde büyümüş, özellikle çiftlik evleri, konutlar, kiliseler ve üretim donanımlarıyla kendilerine yetebilen büyük köyler haline dönüşmüşlerdir.

33

2017 yılı yüzey araştırması kapsamında bölgede yazıtların ve antik yolların belgelenmesine yönelik çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Çatıören ve Kanytellis'te birer yazıt, Erdemli sınırları içindeki Yeni yurt Kalesi mevkiinde 7 yazıt, Limonlu'daki Akkale Mevkiinde 3 yazıt saptanmıştır. Uzuncaburç (Diocaeserea) corpusu çalışmalarına devam edilmiştir.

2017 yılı yüzey araştırmalarımızın diğer bir bölümünü bölgenin antik yollarının ve mil taşlarının araştırılması oluşturmaktadır. Bu kapsamda Olba-Akımçatı-Sumakalanı-Keşlitürkmenli-Demirçili-Silifke/Sayağazı Mahallesi antik yolları belgelenmiş ve güzergâhın GPS ile koordinatları alınmıştır.

